

Kultúráközvetítési törekvések az 1990-es évek és a 2015-ös év migrációs hullámai idején

Lówi Ildikó
Széchenyi István Egyetem, Győr

Bevezetés

A nemzetközi migráció jelenségei kapcsán egy olyan ok-okozati rendszerrel bíró folyamatnak vagyunk tanúi, melynek hatására a migráció politikai belüggé vált, következőképpen a társadalmi/kulturális törésvonalakat okozó menekülthullámok érkezése a migráció pozitív hozadékaként fel sem merült a közbeszédben. A választott témakör időszerűségét a Magyarországot elérő migráció ténye bizonyítja, mely a társadalmat átszövő nézetrendszer centrumába került, esetenként a bevándorlók kárára szolgáló előítéletekkel és bizalmatlansággal megterhelve.

A rendszerváltoztatás után megváltozott gazdasági, politikai, társadalmi helyzetben a kultúráközvetítés a társadalomértelmezés fontos eszközévé vált, és az etnokulturális csoportokkal való együttműködés szükségessé tette a kultúráközvetítési tevékenységet. A dolgozat centrumában az 1990-es évek és a 2015-ös év magyar multikulturális közegében a keresztény kultúrkört képviselő közvetítő személyek – az iszlám kultúrkör csoportjai számára történő – kultúráközvetítési törekvéseinek és az ehhez kapcsolható összefüggéseknek feltárása áll.

A tanulmány fő célkitűzése azoknak az összefüggéseknek a feltárása, melyek a vizsgált populáció attitűdjeit, véleményklímáját, alakuló szövetségeit és a közvetítő tevékenység cselekvéstípusát meghatározták.

1. Szakirodalmi áttekintés

A nemzetközi kutatások változatos irányból közelítik meg a kultúra közvetítéséhez köthető tevékenységeket. A legkívánatosabb a kultúrák közötti szakadék bezárása lenne – állítja Snow (1961), míg kutatótársa azt vallja, hogy a kultúráközvetítés interaktív szocializáció és kommunikáció, a közösségi identitás és magatartásrend (viselkedés) életidőn belüli átvétele (Zsikó 2000). A kultúráközvetítés korunk meghatározó színtereinek a sajátossága (Bohár 2001), míg Kozma (2001) szerint kultúrát közvetít minden és mindenki a szocializáció vagy a társadalmi együttműködések során (Kozma 2001). Ha a kultúráközvetítők és a közvetítést befogadók státuszában a hatalmi távolság nagy, és jelentős szerepet tulajdonítanak a különböző címeknek és rangoknak, akkor a kultúra közvetítése megnehezedik (Tóth 2003). Az egyén és a közösségek társadalmi működését szabályozó kulturális funkció tárolja azokat a kulturális, pszichikai és mentális kódokat, melyek a szocializációban rögzülnek és a kultúráközvetítésben hasznosulnak (Nguyen–Fülöp 2006).

A magyar rendszerváltoztatás óta a kulturális közvetítés tevékenységében egy új társadalmi szükséglet bukkant fel. Ennek oka, hogy miközben a kultúrák keverednek, az emberi közösségek mégis változatlanul megkülönböztetik egymást – a közös kultúrájukra való hivatkozással (Feischmidt 2010). A hazai helyzet, amelyben a felnőttoktatás részterületeinek elszigetelődése meggátolja az együttműködést, káros a kultúráközvetítés vonatkozásában (Maróti 2010). A kultúráközvetítés során a kulturális identitásnak nagy szerepe van, mert a kultúra és identitás sohasem választható el egymástól (John 2013). Azonban a kultúráközvetítés szemlélete és gyakorlata között óriási különbség és ellentmondás van (T. Kiss 2015).

Whitaker (2016) a társadalmi normák és az értékrend kialakításában a kultúrákövetítés jelentőségére mutat rá, de arra is felhívja a figyelmet, hogy egyes esetekben a kultúra átadása nehezen megváltoztatható ideológiákat is létrehozhat, mint pl. a rasszizmus (Whitaker 2016). A kultúra lehet olyan sajátos társadalmi identitás, amely magába foglalja a csoport jellemzőit, és ezeknek a jellemző vonásoknak az egységesülése jelenti az adott kultúrával való azonosulást. A kultúra a szabadság világa és közvetítés, egy céltudatos, racionálisan behatárolt cselekvés (Chang et al. 2016). A posztmodern korban a kultúra fogalma a multikulturalizmus fogalmával párhuzamosan és kibővülve jelenik meg, mely alapjaiban változtatta meg a kulturális értékközvetítés módozatait is.

2. A tudományos kérdések megfogalmazása

A vizsgálat lényegét a kulturális közvetítő tevékenység folyamatának, a közvetítő tevékenység módjának az összehasonlítása adja a két magyarországi migrációs kontextusban. Ezen belül az alábbi tudományos kérdések várnak megválaszolásra:

1. Az interetnikus csoportok kultúrközi különbségeinek észlelésekor milyen kölcsönhatások működnek a közvetítők/közvetítést fogadók esetében?
2. Milyen társadalmi, szociológiai, emocionális tényezők befolyásolták a kultúrákövetítést?
3. A migrációs tapasztalások milyen mértékben és minőségben dimenzionálják az idegenkép alakulását?

3. Módszertan

A téma megközelítése interdiszciplináris, szociológiai és szociálpszichológiai alapokon nyugszik, de pszichológiai területet is érint. A kutatás során egyrészt a deduktív módszerrel feltárt szekunder forrásokra támaszkodtam, melyeket az analízis és szintézis módszerével dolgoztam fel, majd empirikus kutatást folytattam. Az empirikus vizsgálatához 10 kérdést tettem fel a 38 interjúban, melyek megválaszolása anonim módon és önként történt.

A korábbi események felidézésére az „oral history”¹ technikáját alkalmaztam (Vértesi 2004), mert a szóbeli hagyományok visszanyerik rangjukat, s ezzel mintegy kitágítják a történettudomány horizontját (Gyarmati 2005). Útmutatásai alapján a múltbeli események felidézésére a narratív beszélgető stílust alkalmaztam. Az interjúk a demográfiai kérdések után csak nyílt végű kérdéseket tartalmaznak, tudatosan a rejtett összefüggések feltárása céljából (Elekes 2018). A feldolgozás a tartalomelemzés módszerével történt többlépcsős kódolási technika segítségével. A kvalitatív módszer a kultúrákövetítés problémáiról és ok-okozati összefüggéseiről pontosabb képet ad, és eleget tesz a megbízhatóság és hitelesség és az objektivitás elvének. A feltárt adatok analízisének és az eredmények ismerete után a kutatást 2022. december 10-én zártam le.

Az interjúk kérdéssora 10 elemből állt, melyek a következő hipotézisek köré épültek:

1. A délszláv háború menekülői és a közvetítők személyközi kapcsolata a közvetítési folyamatban gyümölcsözően alakultak, így a vizsgált populáció idegenekről alkotott világképében és attitűdjeiben változás történt.
2. 2015-ben a közvetítő személyek véleményklímáját a feltörő integrált fenyegetettség érzése befolyásolta, és a valós/vélt veszély észlelése következtében a közvetítők cselekvési intenzitása más mértéket és más jelleget öltött, mint az 1990-es években.
3. A két migrációs hullám esetében a közvetítő személyek kulturális munkavégzése más-más módon történt, mert a munka intenzitását, motiváltságát és cselekvési

¹ Az oral history módszere a történelem és a társtudományok egyes területeinek összefüggéseire, s nem az őket elválasztó problémákra hívja fel a figyelmet, és az így nyert válaszok alapján egyedülálló módon járulhat hozzá a történetírás gazdagodásához. Az oral history forrásai természetesen ugyanolyan kritikai ellenőrzésre szorulnak, mint a dokumentumjellegű források.

aktivizmusát a migrációs kontextusban észlelt történések határozták meg.

4. A vizsgált migrációs hullámokban a közvetítők véleményidentitása a migrációs kontextusokhoz idomult, ez más-más mértékben dimenzionálta a közvetítési munkát.

4. Empirikus kutatás bemutatása

4.1. Demográfiai adatok

A vizsgálat négy, menekülteket befogadó táborban és a bicskei Pannon Esti Gimnáziumban történt. Az 1. számú ábra a vizsgálat időpontjait, helyszíneit és az interjú adók számát mutatja.

2014. december			2016. január	
	Helyszín	(fő)	Helyszín	(fő)
1.	Bicskei Befogadó Állomás	4	Bicskei Befogadó Állomás	4
2.	Fóti Gyermekközpont	2	Fóti Gyermekközpont	1
3.	Debreceni Befogadó Állomás	3	Debreceni Befogadó Állomás	2
4.	Pannon Esti Gimnázium Bicske	5	Esti Gimnázium Bicske	5
5.	Nagyatádi Befogadó Központ	6	Nagyatád	6
	Összesen:	20		18

1. ábra: Az interjúk ideje, helyszínei és a válaszolók létszáma

Forrás: saját szerkesztés

A 2. számú ábrán a válaszadók nemek szerinti megoszlása látható.

	Helyszín	2014		2016	
		Férfi	Nő	Férfi	Nő
1.	Bicskei Befogadó Állomás	4	3	-	3
2.	Fóti Gyermekközpont	-	1	-	1
3.	Debreceni Befogadó Állomás	-	2	1	-
4.	Pannon Esti Gimnázium Bicske	2	2	3	6
5.	Nagyatád	2	4	2	2
	Összesen:	8	12	6	12

2. ábra: Az interjú adók nemek szerinti megoszlása a helyszínek és a vizsgált évek szerint

Forrás: saját szerkesztés

Jól látható a női nyilatkozók túlsúlya, ugyanis a két évben megközelítően dupla annyi hölgy vállalta az interjú adását, mint amennyi férfi. A 3. számú ábrán a vizsgált minta válaszadóinak a korcsoport szerinti megoszlása látható.

	Korcsoportok	2014	2016
1.	18 és 25 év között	-	-
2.	26 és 35 év között	4	2
3.	36 és 45 év között	7	7
4.	46 és 60 év között	9	9
5.	61 év fölött	-	-
	Összesen:	20 fő	18 fő

3. ábra: A válaszadók korcsoport szerinti megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

A 3. ábra szerint a legnagyobb nyilatkozási hajlandósága a 46 és 60 év közötti személyeknek volt mindkét évben. Érdekeség, hogy a 18–25 év közötti fiatalok és a 61 év felettiek nem adtak választ. A 4. számú ábra a kérdezettek iskolai végzettségét mutatja.

Iskolai végzettség				
	2014	fő	2016	fő
1.	általános iskola	1	általános iskola	-
2.	szakmunkásképző	7	szakmunkásképző	6
3.	középiskola	11	középiskola	10
4.	főiskola, egyetem	1	főiskola, egyetem	2
	Összesen:	20		18

4. ábra: A vizsgált minta iskolai végzettség szerinti megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

Mindkét évben a középiskolai végzettségűek vállalták legnagyobb számban az interjú adását, meglepő viszont a felsőfokú végzettséggel rendelkezők és az általános iskolát végzetek csekély száma. A demográfiai adatok után a kultúraközvetítés színtereit és azokat a tényezőket tárom fel, melyek a kulturális munka sikerességét vagy kudarcát meghatározták.

4.2. A kultúraközvetítés színterei és alakító tényezői

A vizsgálat történelmi keretét az 1991-től 1995 végéig Magyarországra érkező délszláv háborús menekültek érkezése és a 2015-ös magyar menekülthullám időszakai adják. A migrációs hullámok meghatározó népcsoportjait többségében iszlám vallású, a Balkánról, majd 2015-ben az arab országokból menekülők alkották (Nagy 2012). A két migrációs kontextus közötti különbség alapvetően meghatározta a kultúraközvetítés jellegét.

Az 1990-es években a magyar segítők kulturális munkáját a délszláv háború szenvedései elől menekülők helyzetének igazságtalan volta vetett hit határozta meg. A közvetítőkben az együttérzés erejével párhuzamosan erősödött az értékek cseréjét ösztönző motiváció, majd a tevékenységük hatékonyságának észlelésekor az idegenekről alkotott véleményük változott. A többéves multikulturális közeg nem tűnt ismeretlennek (déli kishatármenti átjárás), megszokott volt az idegenek látványa, így a migrációs helyzetből való kilépés lehetősége fel sem merült, és

a munkájuk során felszínre törő érzelmi és morális attitűdök elégségesnek bizonyultak a közvetítési törekvések sikerre viteléhez.

Az 5. ábra a kulturális munka társadalmi terepeit mutatja.

Oktatás	Munka	Sport	Vallás
Magyar és angol nyelv- oktatás	Férfiak: helyben munkalehetőség	Városi-tábori olimpia	Imaszoba, lábmosóhelyiség
Gyermekprogramok (rajztábor, sporttáborok)	Nők: idénymunkák (szüret)	Helyi futballcsapat, asztalitenisz csapat	Temetkezési szokások ismerete
Általános iskolai oktatás	Nők: konyhai kiszolgálás, takarítás	Balatoni edzőtábor	Muszlim temető nyitása Nagyatádon
Középiskolai oktatás	Ajándéktárgyak készítése	Férfiak szervezett sportolási lehetősége	Orvosi vizsgálatok tiltása vallási okból

5. ábra: Az 1990-es évek alatt folytatott kulturális tevékenységek terepei

Forrás: saját szerkesztés

A négy fő tevékenységi terület közül kiemelt helyet foglalt el az oktatás és a sport. A munka mint a kulturális munka terepe szimpátiát váltott ki a kérdezettekben, és pozitívan formálta az idegenképet. Interetnikus konfliktus volt a vallás és az ahhoz köthető szokások észlelése (pl. az orvosi vizsgálat a nőknél, az étkezés különbözőségei, ünnepeik megtartása, temetkezési szokások elfogadása stb.). A kisebb kultúrközi konfliktusok ellenére ebben az időszakban a közvetítési tevékenységet az idegenek irányába mutatott bizalom és megértés jellemezték. Az integrálódás stratégiája magába foglalta a befogadó közvetítők részéről megtörtént erkölcsi azonosulást a jó ügyért, a csoporthatárok megnyílása lehetővé tette a kulturális értékek kölcsönös cseréjét. Az etnikai sokszínűségben a közvetítők véleményklímájának egységesülése megtörtént, és a megerősödő szövetségi altruista aktivitásuk alkalmas volt az interetnikus problémák kezelésére. A migrációs szereplők viszonyát nem terhelték meg látens vagy nyílt előítéletek, így a vizsgált populáció idegenekről alkotott világképében és attitűdjeiben változás történt. Eredményként egy új, a bizalomra alapuló multikulturális mintázat alakult ki, ez meghatározta egy emocionális szövetségi aktivizmus felépülését is. Az altruizmus a társadalmi befogadás indikátoraként szerepelt ebben a migrációs időszakban.

A fentiek szerint az 1. számú feltevést igazolva látom, mert az empatikus kommunikációs cselekvési mód lehetővé tették a kultúrák közvetítését. A délszláv háború menekülői és a közvetítők személyközi kapcsolata a közvetítési folyamatban gyümölcsözően alakultak, így a vizsgált populáció idegenekről alkotott világképében és attitűdjeiben változás történt.

5. Az integrált fenyegetés hatása a kultúra közvetítésére

Az emberi természetünk alapprogramozása nem a másik, hanem a saját kultúránk védelmére, megőrzésére és preferálására épült (Hegedűs 2007). A 2015-ös migrációs kontextusban a vizsgált minta egy, a saját kultúrájuk védelmére alakuló közvetítői szövetségbe tömörült a veszély észlelt tényezői elleni védekezésként. A 2015-ös migrációs hullámban a veszélyérzet határozta meg a kulturális munkát, mely az integrált fenyegetés észleléséből fakadt.

Az integrált fenyegetés négy tényezője a reális erőforrásokért való harc (pl. politikai, gazdasági hatalomért), a szimbolikus fenyegetettség érzése (pl. a csoportok közötti értékrendbeli különbségek), az interperszonális fenyegetettség (amely a személyek közötti ellentétből ered) és a kollektív csoportközi szorongásból adódó veszélyérzet észlelése (Stephan–Stephan 2005).

A 2015-ös év menekültjei a bevándorlásra érzékenyen reagáló, felfokozott társadalmi közhangulattal találkoztak, melyben a vélt/valós veszély kézzelfoghatóvá vált, mert az integrált fenyegetettség tényezői olyan formában jelentek meg, amikor a saját csoport kultúráját nem lehetett tetteleg veszélyeztetni, nem lehetett elvenni, csak olyan hatást lehetett gyakorolni rá, mely sértette a közvetítők kultúrájának saját norma- és értékrendszerét.

A 6. ábra a fenyegetettség észlelésének területeit és az interjúk feldolgozása utáni véleményeket tükrözi.

Az integrált fenyegetés észlelésének terei				
Kultúra	Egészségügy	Munkaerőpiac	Biztonságérzet	
Nem tisztelik a befogadó nép kultúráját	Egészségügyi kockázatot jelentenek	Veszélyeztetik a magyarok munkahelyeit	Az idegenellenesség okozói	Veszélyt jelentenek a biztonságra

6. ábra: Az integrált fenyegetettség észlelésének társadalmi területei
Forrás: saját szerkesztés

„Az idegenek nem tisztelik a befogadók kultúráját” állításban az idegenektől való félelem és a rasszizmus logikája jelenik meg (Feischmidt 2016). Az interetnikus atrocitások megtapasztalása rémülettel töltötte el a közvetítőket, csökkent a motiváltságuk, és a közvetítési törekvéseik a minimálisra redukálódtak. A félelem gátolta a kommunikációt, minimalizálódott a kontaktuskeresés, amely a kultúra közvetítésének pragmatikus és szocializációs funkciója lett volna. A második állítás az idegenek szociális-egészségügyi szokásainak szokatlan voltára utal.

A szakirodalom feltárta, hogy a migránsok egészségügyi ellátásának speciális esetei különleges igényeket kívánó tevékenységek, melyekben a nyelvi, kulturális, vallási tényezők figyelmen kívül hagyása kölcsönös bizalomvesztéshez vezethet a migráció aktorainál (Makara 2013). A magyarok munkahelyeinek veszélyben forgása semmilyen tekintetben nem volt helytálló, mivel a bevándorlók munkavállalásához befogadásra és magyar állampolgárságra volt szükség.² Ennek ellenére a munkahelyek fenyegetettsége realitásként jelent meg a médiareprezentációban a veszélyek méretének eltúlzása és a várható problémák méretbeli felnagyítása miatt (Bernáth–Messing 2016).

A migránsokról közölt információk hatására a véleményekben a közbeszéd hangulatát tükröző morális pánik megjelenése (Kitzinger 2000) észlelhető, mely jelentős szerepet töltött be a minta véleményklímájának a formálásában.³ A 2015-ös migrációs kontextusban a közvetítői tevékenység motivációit és a cselekvési aktivizmust az integrált veszélyérzet elhárítása táplálta. A törekvéseik elutasítása miatti morális felháborodásuk növekedett, és az általános szorongás miatt a saját csoportthárok bezárultak, az interetnikus problémák eszkalálódása más társadalmi területre is kiterjedt.

Az integrált fenyegetettség észlelése mély strukturális változásokat hozott létre a közvetítő személyek véleményklímájában, az empátia helyett az idegen csoportok felé irányuló kizáró törekvés volt túlsúlyban az egységesítő próbálkozások helyett. Ez a változás megszabta a kultúraközvetítés mértékét és módját, mert a közvetítők veszélyben érezték a saját világfelfogásukat, világképüket és identitásukat. A személyek idegenekről alkotott világképe

² A Központi Statisztikai Hivatal 2015. 01–12. hóig 177135 fő bevándorlót regisztrált, ebből menekültstátuszt kapott 502 fő, befogadást nyert 6 fő.

³ A morális pánik kiindulópontja, hogy a veszély beazonosításában kiemelt szerepet játszott a fenyegetés mértékének téves felmérése, vagyis az az aránytalanság, ami a jelenség súlya és a fenyegetettség mértéke között húzódik.

és attitűdjei az interetnikus tapasztalataik alapján más irányba fejlődtek, mint az 1990-es években, így a feltárt összefüggések alapján a 2. számú hipotézis állításai igaznak bizonyultak.

A 3. számú hipotézis arra kereste a választ, hogy a két migrációs hullám esetében a közvetítő személyek kulturális munkavégzése más-más módon történt-e, és a munka intenzitását, motiváltságát és cselekvési aktivizmusát a migrációs kontextusban észlelt történések határozták-e meg. A vizsgálatban feltárult, hogy a 2015-ös évben a vizsgált minta véleményklímájának alakulását az integrált fenyegetettség érzése határozta meg. Minél erősebb volt a közvetítő közeg reprezentánsainak veszélyérzete, annál inkább csökkent a közvetítő személyek cselekvési intenzitásának a mértéke. Ebben az időszakban az idegenbarátság a minimálisra csökkent, az idegenek távoltage fokozódott, altruista törekvések fel sem merültek, mert a félelem mértéke határozta meg tevékenységük intenzitását, jellegét és a cselekvésük módját. A csökkenő cselekvési intenzitásuk egyben a kultúraközvetítési módszereik megváltozásához is vezetett. A minta motiváltságát az 1990-es évektől eltérő célok alakították, és ezek hatására a cselekvési aktivitásuk intenzitásában és jellegében is eltérések mutatkoztak a két időszakban. A kultúraközvetítési folyamatban a migrációs kontextusok jellegétől függően más-más típusú, mértékű és intenzitású szövetségi cselekvési aktivizmus szerveződött a két vizsgált időszakban. A 3. számú hipotézist ezek alapján bizonyítottnak tekintem.

A 4. számú hipotézis arra kereste a választ, hogy a közvetítők véleményidentitása a migrációs kontextusokhoz idomult-e, és ez más-más mértékben dimenzionálta-e a közvetítési munkát. Az 1990-es évek sikeres kommunikatív cselekvési módja lehetővé tette az eredményes kultúraközvetítést, így a közvetítő/befogadó viszonyban egy új kulturális dimenzióba való átlépés vált valóra. Teljesült a kultúraközvetítésnek az az új társadalmi igénye, mely a multikulturális közegben kizárta az idegenek megbélyegzését és lehetővé tette az interetnikus csoportok békés együttélését. A jó ügy pártolása következtében kialakult az a kulturális dimenzió, melyben a vizsgálat alanyai a munkájukat sikerrel végezték el.

2015-ben a migrációs kontextusban megélt tapasztalatok miatt a kultúraközvetítés tevékenysége leépült, az idegenkép megváltozott, és a kialakult dimenzióban a védelmi szövetség célja a migrációs helyzet megszüntetése volt. A 2015-ös év közvetítőinek a motivációs indítéka egocentrikus (a saját csoport által észlelt, a migránsok jelenlétének tulajdonított kényelmetlen helyzet mielőbbi felszámolása) és individualista (a saját csoportidentitás és kulturális rezisztencia erősítése) jelleget öltött, az emocionális segítségnyújtás teljes mértékben háttérbe szorult. A kirekesztés okaként olyan társadalmi tényezők említhetők, mint az „ingroup” csoportközi kapcsolatok meggyengülése, a kultúrközi különbözőségekből fakadó ellenségességet tükröző attitűdök (kategorizálás, megkülönböztetés, előítéletek, idegenellenesség stb.), valamint a szimbolikus referenciák, mint például az identitás (Füleki 2001). Ebben a dimenzióban a kultúra közvetítése elenyésző mértékben vagy egyáltalán nem valósult meg, mert a közvetítők véleményidentitása a migrációs kontextusok tapasztalataihoz idomult, következésképpen a multikulturális környezetben végzett közvetítési munkát az egységesült önazonosság más mértékben dimenzionálta, mint az 1990-es években. A 4. számú hipotézis feltevéseit a fentiek alapján bizonyítottnak tekintem.

6. A kutatás eredményei

1. A kulturális közvetítési tevékenységet nyújtó személyek munkáját a migrációs kontextusoktól függő érzelmi beállítódásuk határozza meg. Az 1990-es évek sikeres kulturális munkáját a befogadó társadalmi hangulat mellett a közvetítők által választott empatikus kommunikatív cselekvési mód is segítette. 2015-ben a menekülthullám interetnikus tapasztalataitól és az integrált fenyegetettség észlelésétől függött a közvetítés módjának megválasztása, mely a kulturális közvetítés minimális eredményét vagy sikertelenségét hozta.

2. A közvetítői tevékenységet ösztönző motivációk hatnak a kultúraközvetítés cselekvési

aktivitására. Amennyiben a közvetítés folyamatában az azonosulásból fakadó érzelmi attitűdök a motiválók, akkor ez pozitív irányú aktivitást eredményez, mely felépíti a gyümölcsöző szövetségi aktivista cselekvést. Ha a közvetítői tevékenység motivációját a fenyegetettség elhárítása vezérli, ez esetben a közvetítők szövetségi aktivitásának motivációja a migrációs helyzet mielőbbi megszüntetése lesz.

3. Eredményként értékelem, hogy a közvetítői tevékenység sikerességét vagy kevésbé eredményes voltát a kultúrközi értékek elfogadása/elutasítása, a csoporthatárok megnyitása/bezárása, valamint a véleményklíma és a véleményidentitás egy irányba való egységesülése határozza meg. A kulturális munka cselekvési módjának különbözősége, vagyis a kommunikatív vagy racionális cselekvés komponenseinek a megválasztása dönti el a kívánt cél elérése érdekében a kultúrát közvetítő személyek szövetségi összefogásának a jellegét és irányát.

Összegzés

A kutatás lezárását, valamint a kapott eredmények elemzését követően elmondható, hogy az előzetesen felállított hipotézisek mindegyike igazolást nyert. Az interjúkban elhangzottak rávilágítottak, hogy a kulturális üzenetek fontos forrásai közé tartozik, hogy milyen megjelenési formát ölt az idegen csoport/személy a másik kultúra reprezentánsainak a szemében.

A kutatott 1990-es évek és a 2015-ös év migrációs időszakok jellegében teljesen más képet mutatott. Jóllehet, mindkét időszakban a szülőföldjüket elhagyó menekülők számára történt a kultúra közvetítése, az mégis más-más irányultságú, más módozatú és más motiváltságú volt. A közvetítés sikere vagy hiánya éppen a kultúrközi különbségekben észlelt disszonanciákra és azok sikeres vagy kudarcos kezelési módjára vezethetők vissza.

Az 1990-es évek közvetítői képesnek bizonyultak a migránsok történelmi helyzetével való azonosulásra, és az interkulturális különbségekkel való szembesülés, valamint azok sikeres kezelése erőforrást jelentett és motiválta őket. Következésképpen egy olyan multikulturális mintázat alakult ki, amelyben a cél az etikus viselkedés közösségi normává emelése volt, mely lehetőséget adott arra, hogy a saját csoportban megteremtődhessen az interetnicitás értelmezése és elfogadása. Az idegenek elől való bezárkózás helyett megindult a humánus módon történő, sikeres közvetítési folyamat. A folyamat összetett kölcsönhatásainak eredményeképpen a segítők attitűdjeinek alakulásában az 1990-es években pozitív változás történt, a saját csoport véleményidentitásának az egységesülése egy gyümölcsöző szövetségi aktivitást hozott létre.

A 2015-ös időszakot a migráció okán felfokozott közhangulat, a saját csoportnormákhoz való kizárólagos ragaszkodás, a csoportok bezárkózása, az etnikai-vallási alapú homogenizáció és a morális pánik jellemezte. 2015-ben a szövetségi cselekvési kedv létrejött ugyan, de célja egy védelmi szövetség létrehozása volt, melyben dominált a kialakult migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvés.

Elmondható tehát, hogy a két időszakban más-más motivációk dimenzionálták a közvetítői tevékenységet. A feltárt tények alapján körvonalazódni látszanak a kulturális munka módjának új dimenziói, melynek első lépése a másik ember iránti bizalom megelőlegezése. Az út tovább vezet az önzéstől az önzetlenségig, a saját identitás védelmétől a másokért való felelősségvállalásig és a félelem levetkőzése után a más kultúra, vallás, etnikum tiszteletéig. Ezek hiánya befolyással lehet annak a nemzeti identitásnak a formálódására is, amely végső soron az államok külpolitikai cselekedeteit vezérli.

Irodalom

- Bernáth G.–Messing V. 2016. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőke független megszólalás terepei. *Médiakutató* 16(4): 7–17.
- Bohár A. 2001. A kultúráközvetítés társadalomantropológiai kontextusairól. *Acta paedagogica* 1(2): 7–15.
- Chang, MXL.–Jetten, J.–Cruwys, T.–Haslam, C. 2016. Cultural Identity and the Expression of Depression: A Social Identity Perspective. *Journal of Community and Applied Social Psychology* 27(1): 16–34. <https://doi.org/10.1002/casp.2291>
- Dr. Juhász J.–Dr. Makara P.–Makara E.–Dr. Csépe P. 2013. Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány. 1. ETInfo: Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet Információs Lapja 16(2): 15–17.
- Elekes Gy. 2018. Narratív életútinterjú módszere a társadalomtudományok kvalitatív kutatásaiban. *Szociálpedagógia* 6(11): 46–48.
- Feischmidt M. 2010. *Etnicitás: különbségteremtő társadalom*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Feischmidt M. 2016: Manipulált félelmek és dehumanizált idegenek. *Régió* 24(4): 7–9.
- Füleki D. 2001. A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai. *Szociológiai Szemle* 11(2): 84–95.
- Gyarmati Gy. 2005. Az oral history kézikönyve. *Múltunk – Politikatörténeti Folyóirat* 50(4): 196–200.
- Hegedűs R. 2007. *Integráció önkéntes alapon. Önkéntesség, mint menekültügyi integrációs eszköz*. Módszertani kézikönyv. Budapest: Migránsokat Segítő Egyesület.
- John, J. E. 2013. Cultural identity. In: Chapelle, C.A. (ed.): *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing, 306–308. DOI: 10.1002/9781405198431
- Kitzinger D. 2000. A morális pánik elmélete. *Replika* 4(24): 23–48.
- Kozma T. 2001. *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma 2000–2024. *Központi Statisztikai Hivatal Kiadványfüzetei*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wvn001.htm (letöltve: 2023.12.23.)
- Nagy B. 2012. *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Nguyen, L. L.–Fülöp M. 2006. *Kultúra és pszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Maróti A. 2010. *Nemzetközi Összehasonlító Felnőttoktatás*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt.
- Snow, C. P. 1961. *The Two Cultures and the Scientific Revolution*. New York: Cambridge University Press.
- Stephan, W.G.–Renfro, C. L.–Esses, V. M.–Stephan, C. W.–Martin, T. 2005. The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants. *International Journal of Intercultural Relations* 29: 15–19.
- T. Kiss L. 2015. A művelődés két oldala. Vázlat a kultúráközvetítés néhány elméleti és gyakorlati problémájáról. *Kultúra és Közösség* 6(2): 67–71.
- Tóth Sz. 2003. *Nyelvek és kultúrák találkozása*. A XIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus kiadványai III. Szeged: Szegedi Tudományegyetem.
- Zsíkó J. 2000. A kultúráközvetítés funkciói, fogalma. *Tudásmenedzsment: A Pécsi Tudományegyetem TTK Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézetének periodikája* 1(1): 53–71.
- Vértesi L. 2004. Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei. *Aetas* 19(1): 158–172.
- Whitaker, M. 2016. Cultural transmission. *Encyclopedia of Evolutionary Psychological Science* 1(1): 1–3. DOI 10.1007/978-3-319-16999-6_2390-1